Persidangan ASLI mengenai Pembangunan
Perbankan & Pasaran Modal Islam
25 Ogos 2004, Kuala Lumpur

"Peluang Baru, Pasaran Baru dan Sempadan Baru dalam Perbankan dan Kewangan Islam"

Ucaptama oleh
Tan Sri Dato' Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz
Gabenor, Bank Negara Malaysia

I. Pengenalan

Perbankan dan kewangan Islam telah muncul sebagai satu proses pengantaraan kewangan yang berdaya saing dan berdaya maju, dengan menyumbang kepada keseluruhan penjanaan kekayaan, pertumbuhan dan pembangunan negara. Dalam persekitaran kewangan yang semakin mencabar dan berdaya saing, sistem kewangan Islam yang komprehensif sedang melalui satu evolusi yang memerlukan ia memenuhi kehendak persekitaran ekonomi yang semakin pesat berubah. Keteguhan dan kestabilannya pula dijamin menerusi rangka kerja pengawalseliaan yang kukuh, serta disokong oleh infrastruktur kewangan yang mantap dan penawaran perkhidmatan dan produk yang canggih. Oleh itu, kekuatan setiap komponen dalam sistem kewangan Islam dan jaringan hubungan pasaran dalam sistem ini akan membuka peluang-peluang baru serta memaksimumkan potensi perbankan dan kewangan Islam.

Sistem kewangan Islam di Malaysia telah berkembang sebagai satu komponen yang berdaya maju dan berdaya saing dalam sistem kewangan negara. Ia turut menjadi pelengkap kepada sistem kewangan konvensional sebagai peneraju pertumbuhan dan pembangunan ekonomi. Kemajuan pesat sistem kewangan Islam domestik diperkukuh oleh perkembangan infrastruktur kewangan Islam seperti infrastruktur perundangan dan Syariah serta rangka kerja pengawalseliaan, yang memantapkan kedudukan sistem kewangan Islam sebagai satu komponen yang semakin penting bagi memenuhi keperluan ekonomi baru yang sentiasa berubah.

Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) yang dilancarkan tiga tahun yang lalu menyediakan hala tuju strategik pembangunan sektor kewangan Islam untuk tempoh jangka pendek dan jangka panjang bagi memenuhi keperluan masa hadapan. Strategi yang digariskan dalam PISK memberi penekanan kepada pembangunan komponen-komponen sektor kewangan untuk membentuk asas yang kuat bagi menjamin kemajuan yang mapan. Dalam usaha membangunkan satu sistem yang lengkap, perkembangan sistem

kewangan Islam telah diberi tumpuan yang sewajarnya.

II. Ke Arah Sistem Kewangan Islam yang Lebih Pelbagai

Dalam usaha awal untuk membangunkan sistem kewangan Islam yang progresif, efisien, dinamis dan mapan, tumpuan utama ialah pembangunan komponen-komponen struktur penting dalam sistem kewangan Islam seperti industri perbankan Islam, industri takaful, pasaran kewangan dan pasaran modal. Komponen-komponen utama yang saling bergantungan ini mewujudkan persekitaran yang sesuai bagi membolehkan sistem kewangan Islam menjalankan peranannya sebagai saluran yang efisien untuk menggembleng sumber dan menyalurkan dana bagi membiayai aktiviti ekonomi yang produktif. Ketiadaan mana-mana komponen tertentu akan mengurangkan keberkesanan dan kecekapan sistem tersebut dan seterusnya akan menjejaskan kedayamajuan dan kemapanan sistem. Sementara sistem perbankan Islam memainkan peranan penting untuk menggembleng deposit dan menyediakan pembiayaan, pasaran modal Islam juga mempunyai peranan yang sama penting dalam penyediaan dana jangka panjang daripada sumber yang stabil bagi tujuan pembiayaan pelaburan besar dan projek pembangunan di samping pengembangan modal dan perniagaan. Perkembangan pasaran modal Islam bukan sahaja membolehkan pengagihan sumber ekonomi dan kewangan dengan lebih seimbang dalam sektor ekonomi,malah lebih penting lagi, ia juga memperluaskan kepelbagaian risiko dalam sistem kewangan Islam. Ini akan meningkatkan daya saing dan kemantapan sistem kewangan Islam untuk bertahan daripada kejutan kewangan dan seterusnya menyumbang kepada kestabilan sistem kewangan Islam.

Dari segi pembangunan sistem kewangan Islam domestik, sehingga bulan Jun 2004, aset sektor perbankan Islam meningkat kepada RM89.1 bilion, iaitu merangkumi 10% daripada bahagian pasaran sistem perbankan. Pada masa yang sama, deposit juga meningkat kepada RM64 bilion, iaitu mencakupi 10.4% bahagian pasaran manakala pembiayaan pula berjumlah RM54 bilion atau 11% daripada bahagian pasaran. Jenis produk yang ditawarkan juga telah bertambah dari segi kecanggihannya, daripada produk deposit biasa hingga produk kacukan yang mampu meningkatkan pulangan kepada para penyimpan. Satu lagi kemajuan penting ialah pengenalan mekanisme pembiayaan kadar boleh ubah secara Islam sebagai alternatif kepada pembiayaan kadar tetap. Mekanisme ini membantu institusi perbankan Islam mengurangkan risiko ekoran ketakpadanan aset dengan liabiliti.

Pasaran modal secara Islam, khususnya pasaran hutang secara Islam, mencatatkan perkembangan yang pesat semenjak kemunculannya pada awal dekad 1990an. Sejak tahun 1995, penerbitan bon secara Islam telah berkembang secara berterusan pada kadar pertumbuhan purata sebanyak 33.7%. Pada tahun 2003, dana yang diperoleh daripada penerbitan bon secara Islam berjumlah RM8.1 bilion, iaitu 19% daripada jumlah keseluruhan dana pasaran

bon. Instrumen kewangan Islam yang baru dan berinovatif seperti sekuriti bersandarkan aset juga telah dihasilkan manakala asas struktur kewangan berlandaskan sekuriti Islam juga semakin meluas. Jumlah dana amanah saham berlandaskan Syariah meningkat secara konsisten sepanjang tahun kepada 55 buah pada tahun 2003 dengan nilai aset bersih bernilai RM4.75 bilion dan merangkumi 6.8% daripada bahagian pasaran. Pembangunan pesat amanah saham secara Islam yang merangkumi pelbagai dana bon, dana ekuiti dan dana imbang telah meningkatkan kecekapan dan potensi sistem kewangan Islam sebagai saluran pengantara yang menawarkan kepada para pelabur akses kepada pengurusan aset secara profesional yang berasaskan tahap toleransi risiko yang mereka kehendaki.

Pembangunan pasaran modal Islam yang berdaya saing, efektif dan efisien memerlukan penerbitan pelbagai instrumen kewangan Islam yang berinovatif dan infrastruktur yang lengkap untuk menggalakkan aktiviti urus niaga yang aktif terutamanya untuk meningkatkan kedalaman pasaran. Cabaran utama pembangunan instrumen kewangan Islam adalah untuk membina struktur kewangan Islam yang pelbagai dan inovatif, yang bukan sahaja memberi fleksibiliti kepada para penerbit untuk mengurus keperluan pembiayaan yang berbeza malah mampu memenuhi kehendak para pelabur, sesuai dengan risiko dan pulangan yang dihajati.

Di peringkat antarabangsa, kejayaan penerbitan bon global berdaulat secara Islam pertama oleh Kerajaan Malaysia telah menarik minat pelabur asas antarabangsa yang lebih besar, malah berjaya menjadi pemangkin kepada negara-negara dan syarikat-syarikat lain meneroka pasaran kewangan Islam antarabangsa; dan mendorong kepada kemajuan Pasaran Kewangan Islam Antarabangsa (PKIA). PKIA diberi kepercayaan untuk menyediakan persekitaran yang sesuai bagi merangsang penyertaan aktif institusi kewangan Islam dan bukan Islam dalam urus niaga instrumen kewangan Islam di pasaran sekunder. Pakatan strategik antara PKIA, Bursa Kewangan Antarabangsa Labuan dan Bursa Kewangan Bahrain akan membuka jalan bagi penyenaraian merentasi sempadan dan urus niaga produk kewangan Islam. Langkah ini akan meningkatkan akses para pelabur antarabangsa kepada instrumen kewangan Islam, meningkatkan mudah tunai dan merancakkan pembangunan pasaran modal Islam dengan jangkauan yang lebih global.

III. Pengukuhan Asas-Asas bagi Pembangunan Sebuah Sistem Kewangan Islam yang Kukuh, Progresif dan Mapan

Pengukuhan infrastruktur kewangan merupakan prasyarat pembangunan sistem kewangan Islam yang dinamik dan progresif. Salah satu ciri infrastruktur kewangan yang komprehensif dan maju ialah kepelbagaian peserta dan institusi kewangan yang beroperasi dalam sistem tersebut. Kepelbagaian peserta dan institusi yang dibentuk berdasarkan keupayaan mereka yang tersendiri dan mempunyai kelebihan bersaingan akan menyumbang kepada peningkatan pencapaian dan nilai ditambah kepada pertumbuhan dan pembangunan

keseluruhan. Sebagai sebahagian daripada strategi meningkatkan integrasi dengan sistem kewangan antarabangsa dan mengukuhkan jaringan hubungan dengan pasaran ekonomi yang lain, liberalisasi industri perbankan Islam telah dibawa ke hadapan iaitu ke tahun 2004. Pengeluaran lesen perbankan Islam kepada peserta asing yang layak akan membolehkan peserta perbankan Islam asing berperanan sebagai penghubung antara Malaysia dengan pasaran kewangan Islam global yang lain serta meningkatkan potensi untuk meraih pasaran dan peluang pertumbuhan baru. Langkah ini juga dijangka akan merangsang inovasi kewangan serta meningkatkan perdagangan antarabangsa dan aliran pelaburan antara Malaysia dengan dunia luar.

Satu dimensi penting infrastruktur kewangan adalah kewujudan infrastruktur perundangan yang efektif dan komprehensif sebagai saluran penyelesaian bagi urus niaga kewangan Islam. Infrastruktur perundangan ini perlu mempunyai undang-undang pengawalseliaan dan undang-undang hakiki yang efektif di samping forum perundangan yang sesuai untuk pihak terbabit menyelesaikan pertikaian berkaitan urus niaga kewangan Islam. Ini akan memupuk keyakinan dan seterusnya mendorong pertumbuhan industri kewangan Islam. Bagi maksud ini, Mahkamah Tinggi Malaysia telah mengkhususkan satu Mahkamah Tinggi bagi mendengar kes litigasi berkaitan perbankan dan kewangan Islam. Bagi melengkapi sistem kehakiman, pertikaian juga boleh dirujuk kepada pusat penimbangtaraan bagi mencapai penyelesaian. Pusat Penimbangtaraan Serantau Kuala Lumpur akan dimajukan untuk menjadi platform bagi menyelesaikan pertikaian berkaitan perbankan dan kewangan Islam. Perkhidmatan ini juga akan ditawarkan kepada komuniti antarabangsa. Selain mekanisme penyelesaian pertikaian, BNM juga telah menubuhkan Jawatankuasa Kajian Semula Undang-undang bagi mengkaji semula perundangan domestik untuk menerapkan prinsip Syariah yang bertujuan melicinkan urus niaga perbankan dan kewangan Islam. Kajian semula ini merangkumi undang-undang cukai dan duti setem, undang-undang syarikat, undang-undang tanah dan undang-undang tatacara.

Seperkara yang perlu diberi perhatian dalam memajukan rangka kerja undang-undang yang efektif bagi perbankan dan kewangan Islam ialah penguatkuasaan kontrak kewangan Islam. Dalam hal ini, Akta Bank Pusat Malaysia 1958 telah dipinda untuk menaik taraf Majlis Penasihat Syariah Bank Negara Malaysia sebagai badan paling berwibawa dalam isu-isu Syariah yang terletak di bawah bidang kuasa Bank Pusat yang membabitkan perbankan dan kewangan Islam. Kenaikan taraf ini akan menjadikan Majlis Penasihat Syariah sebagai sumber rujukan bagi mahkamah atau penimbang tara dalam menyelesaikan pertikaian kes perbankan dan kewangan Islam yang melibatkan isu-isu Syariah.

Infrastruktur Syariah akan terus diperkukuh menerusi garis panduan yang akan dikeluarkan bagi mentakrif struktur, peranan dan fungsi baru jawatankuasa Syariah bank-bank Islam, bank-bank yang menyertai Skim Perbankan Islam dan pengendali takaful. Garis panduan ini antara

lain menggariskan kewajipan melantik ahli jawatankuasa Syariah dan tanggungjawab institusi kewangan Islam dalam memastikan jawatankuasa Syariah dapat berfungsi dengan berkesan. Infrastruktur Syariah yang kukuh dalam pasaran modal Islam juga penting dalam memastikan penstrukturan instrumen pasaran modal Islam, penggubalan dana pelaburan Islam dan pelaksanaan strategi dana pelaburan Islam menepati keperluan Syariah. Perkara ini penting demi memelihara integriti sistem kewangan Islam dan menanam keyakinan masyarakat bahawa operasi perbankan dan kewangan Islam tidak bercanggah dengan Syariah.

Mercu tanda infrastruktur kewangan yang unggul ialah rangka kerja pengawalseliaan yang efektif yang dapat mempertahan kestabilan sistem kewangan. Pengawalan dan penyeliaan adalah komponen utama infrastruktur kewangan. Dalam persekitaran dwikewangan, penggubalan rangka kerja pengawalseliaan perlu mengambil kira ciri-ciri unik perbankan dan kewangan Islam di samping menyediakan persekitaran pasaran yang saksama seperti dalam perbankan dan kewangan konvensional. Ini bagi memastikan institusi kewangan Islam dan urus niaganya dapat bersaing setanding dengan institusi kewangan konvensional. Rangka kerja ini perlu juga menilai dan mengatasi sebarang kecenderung kepadai amalan arbitraj antara sistem kewangan Islam dan sistem kewangan konvensional yang boleh melemahkan kestabilan sistem kewangan secara keseluruhan.

Sementara perbankan konvensional adalah berasaskan hubungan kontrak penghutang-pemiutang yang berlandaskan riba, urus niaga perbankan Islam secara perbandingannya adalah lebih kompleks berikutan pelbagai hubungan kontrak antara institusi kewangan Islam dan pihak pelanggan - daripada jualan berisiko rendah dan kaedah pembiayaan penyewaan sehinggalah kepada pembiayaan ekuiti yang berisiko tinggi. Setiap kaedah pembiayaan mempunyai ciri-ciri asas yang berbeza dan dipagari dengan prinsip-prinsip Syariah, serta menghasilkan profil risiko yang berlainan. Oleh itu, adalah mustahak institusi kewangan Islam mempunyai infrastruktur pengurusan risiko bagi mengenal pasti, mengklasifikasi, mengukur, mengawasi dan mengurus kesemua risiko khusus ini dalam urus niaga dan instrumen kewangan Islam bagi memudahkan proses pengiraan dan pengurusan risiko yang efektif.

Penubuhan Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (LPKI) pada tahun 2002 adalah suatu titik tolak yang penting dalam pembangunan piawaian pengawalan kehematan dan amalan terbaik di peringkat antarabangsa untuk industri perkhidmatan kewangan Islam. Semenjak penubuhannya, LPKI telah berjaya menarik penglibatan yang meluas. Setakat ini, LPKI mempunyai 13 ahli penuh, empat ahli bersekutu dan 35 ahli pemerhati. Jawatankuasa teknikal LPKI kini sedang di peringkat akhir merangka piawaian kehematan tentang kecukupan modal dan pengurusan risiko. LPKI juga telah mula merangka piawaian bagi urus tadbir korporat.

Meskipun pengawalan dan piawaian yang bersesuaian penting bagi mengurangkan risiko, pemerhatian dan pengawasan ke atas institusi kewangan Islam menerusi penyeliaan yang berkesan oleh badan pengawalan berwibawa juga penting bagi memastikan peraturan-peraturan kehematan dipatuhi. Kurang pemerhatian, ketidakcukupan sekatan dan imbangan, serta pendedahan yang berlebihan kepada risiko adalah antara faktor yang boleh menggoyahkan sistem kewangan Islam. Pengawalan dan jaringan keselamatan kewangan yang terbaik tidak akan dapat mengelak kegoyahan ini sekiranya sistem amaran awal tidak wujud. Bagi melaksanakan fungsi penyeliaan secara berkesan, usaha tidak boleh dibatasi dengan pengenalpastian risiko yang terlibat dalam pelbagai kewangan Islam sahaja, tetapi juga mampu mengesan ketidakpatuhan kepada prinsip-prinsip Syariah dalam urus niaga dan operasi kewangan.

Satu ciri penting dalam rangka kerja pengawalan bagi institusi kewangan Islam ialah ketelusan dan penzahiran kewangan, terutamanya bagi urus niaga kewangan Islam. Sebagai contoh, pendeposit akaun pelaburan dalam institusi perbankan Islam berperanan seperti pemegang saham, iaitu mereka bukan sahaja berkongsi dalam keuntungan perniagaan perbankan Islam tetapi pada masa yang sama juga menanggung risiko kehilangan modal sekiranya berlaku kerugian. Dalam hubungan ini, rangka kerja pengiraan kadar pulangan perniagaan perbankan Islam berperanan dalam menangani masalah jurang maklumat antara institusi perbankan Islam dan pendeposit bagi memastikan pendeposit menerima bahagian pulangan yang sewajarnya daripada pelaburan mereka. Di samping itu, pengeluaran garis panduan model penyata kewangan bagi bank-bank Islam akan meningkatkan penzahiran profil risiko dan pulangan bagi kategori deposit yang berlainan. Dengan ini, pendeposit akan mengetahui pencapaian kewangan bank-bank Islam dengan lebih telus dan menambah keyakinan serta mengukuhkan daya saing industri kewangan Islam.

Peningkatan penzahiran kewangan perlu seiring dengan program pendidikan dan kesedaran pengguna bagi meningkatkan taraf pengetahuan kewangan pengguna dan ahli perniagaan supaya mereka membuat keputusan kewangan yang lebih utuh berdasarkan maklumat yang diperoleh di samping menanam disiplin pasaran di kalangan peserta kewangan. Pelancaran Program Pendidikan Pengguna dan Minggu Perbankan Islam dan Takaful adalah bertujuan untuk mencapai objektif ini. Program ini telah menyumbang kepada peningkatan pemahaman ciri-ciri unik perbankan Islam dan kewangan, produk dan perkhidmatan kewangan Islam serta prinsip dan konsep Syariah. Peningkatan kesedaran mengenai urus niaga kewangan dan kontrak kewangan Islam yang dilaksanakan bukan sahaja menguatkan lagi peranan disiplin pasaran dalam memastikan institusi kewangan Islam mematuhi prinsip Syariah dalam operasi malah menyumbang kepada peningkatan kecekapan operasi, menguatkan infrastruktur pengurusan risiko dan membina amalan pengurusan risiko yang teguh dan dinamik.

IV. Penutup

Bagi menjana potensi sebenar sistem kewangan Islam, usaha harus diteruskan ke arah memperkasa infrastruktur kewangan Islam, membangunkan pasaran-pasaran kewangan Islam dan meningkatkan inovasi instrumen dan aktiviti kewangan Islam yang mampu menangani kehendak ekonomi baru serta pasaran global kontemporari yang sentiasa berubah. Dengan perkembangan pesat integrasi global kewangan Islam, ia menyediakan sinergi dan peluang bagi industri kewangan Islam muncul sebagai komponen penting dalam sistem kewangan antarabangsa yang mampu menyumbang ke arah peningkatan prospek pembangunan dan kestabilan kewangan global yang lebih seimbang.

Sidang Kemuncak Perbankan & Kewangan Islam Asia
21 September 2004, Kuala Lumpur

"Ke arah Membentuk sebuah Sistem Kewangan Islam sebagai sebahagian daripada Sistem Kewangan Antarabangsa yang Penting - Strategi dan Cabarannya"

Ucapan oleh
Tan Sri Dato' Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz
Gabenor, Bank Negara Malaysia

I. Pengenalan

Integrasi kewangan Islam dengan pasaran dan institusi kewangan antarabangsa telah memperlihatkan bahawa ia berdaya maju, berdaya saing, berdaya tahan dan mapan sebagai sebuah pengantara kewangan. Trend ini telah membantu meningkatkan aliran dagangan dan urus niaga pelaburan merentasi sempadan, seterusnya mengukuhkan jaringan hubungan ekonomi dan kewangan global. Proses integrasi antarabangsa yang semakin intensif ini bukan sahaja meningkatkan prospek pertumbuhan global yang lebih seimbang malah memberi ruang kepada kepelbagaian risiko yang meluas dan dapat menyumbang kepada kestabilan global. Teras kepada proses globalisasi kewangan ini ialah pembentukan satu sistem kewangan Islam domestik yang kukuh dan berdaya tahan. Pembangunan sistem kewangan Islam yang mapan dan mampu berhadapan dengan cabaran ketaktentuan dan ketakstabilan yang sentiasa berlaku dalam sistem kewangan global bukan sahaja memerlukan satu struktur kewangan antarabangsa yang efektif tetapi juga satu sistem yang disokong oleh infrastruktur kewangan domestik yang sesuai, komprehensif dan sihat. Struktur-struktur yang saling memperkuat antara satu sama lain ini bukan sahaja dapat menggalakkan perkembangan kekayaan dan memupuk potensi perdagangan malah akan dapat meningkatkan kestabilan kewangan global dan pembaharuan dalam hubungan perniagaan baru.

Walaupun kemajuan menyeluruh perbankan dan kewangan Islam sejak lebih tiga dekad merupakan satu proses evolusi, perkembangannya semakin rancak sejak tahun-tahun kebelakangan ini. Kini, konsep-konsep kewangan Islam diterapkan dalam pelbagai produk kewangan bagi memenuhi kehendak pelanggan, peniaga dan pelabur yang sentiasa berubah. Institusi kewangan Islam yang baru turut ditubuhkan terdiri daripada institusi perbankan tradisional dan institusi kewangan khusus. Landskap kewangan Islam ini didokong oleh rangka kerja pengawalseliaan yang teratur dan berhemat, di samping sistem perundangan dan perakaunan yang lengkap dan diperkuatkan menerusi

penyelidikan dan pembangunan. Inisiatif meningkatkan kesedaran dan pendidikan di kalangan masyarakat Islam dan bukan Islam juga semakin menggalakkan.

Dekad mutakhir ini telah menyaksikan proses globalisasi kewangan Islam menerusi penyertaan sektor kerajaan dan sektor swasta. Dalam sektor kerajaan, fokus ditumpukan kepada pembangunan infrastruktur kewangan seperti pasaran kewangan, institusi kewangan dan agensi kewangan di samping memperkenalkan piawaian berhemat dan perakaunan yang sesuai. Sektor swasta pula melibatkan para peminjam, pelabur dan institusi yang terlibat dalam proses tersebut. Kerajaan, syarikat korporat, syarikat multinasional dan institusi multilateral turut menggunakan akses pasaran antarabangsa untuk mendapat sumber pembiayaan yang disediakan oleh institusi dan pelabur. Dana ini diperoleh sama ada secara langsung dari institusi perbankan antarabangsa atau melalui terbitan bon dan ekuiti di pasaran antarabangsa. Ia bukan sahaja melebarkan asas pelabur tetapi turut mengurangkan kos modal dan meningkatkan mudah tunai. Melalui operasi di luar sempadan domestik mereka, institusi kewangan juga dapat menawarkan perkhidmatan mereka dari pelbagai lokasi geografi. Syarikat korporat, isi rumah dan pengurus dana kini menggunakan institusi kewangan antarabangsa dengan lebih kerap untuk meningkatkan keupayaan mereka bagi mempelbagaikan risiko. Pelaburan dalam ekonomi domestik juga kini dibiayai melalui modal asing. Firma antarabangsa turut menyertai pasaran domestik melalui struktur kewangan yang berlandaskan Islam. Menerusi peningkatan liberalisasi kewangan, kemasukan institusi kewangan asing dalam sistem kewangan domestik kini semakin nyata. Inilah langkah yang diambil oleh Malaysia pada tahun ini. Proses globalisasi juga berlaku melalui dengan penyertaan syarikat dalam pasaran modal antarabangsa menerusi penyenaraian bersilang. Ucapan saya pada hari ini akan memberi perhatian kepada strategi pendekatan untuk mempercepatkan peralihan kewangan Islam untuk menjadi satu komponen sistem kewangan antarabangsa, iaitu dari aspek satu sistem arkitektur kewangan Islam antarabangsa dan pembangunan infrastruktur kewangan domestik yang komprehensif.

Penubuhan Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (IFSB) merupakan satu inisiatif yang penting dalam pembangunan arkitektur kewangan Islam antarabangsa. Ia ditubuhkan untuk mengeluarkan piawaian pengawalseliaan antarabangsa kepada institusi kewangan Islam bagi pelaksanaan amalan terbaik dan memperkukuhkan kedudukan dan kestabilan kewangan dalam kewangan Islam. IFSB telah mencatatkan kemajuan menerusi penggubalan piawaian berhemat bagi rangka kerja kecukupan modal dan pengurusan risiko. IFSB juga telah memulakan inisiatif menggubal piawaian bagi urus tadbir korporat.

Piawaian perakaunan yang sesuai juga telah disediakan untuk menzahirkan nilai sebenar dan saksama operasi perbankan yang seterusnya akan meningkatkan akauntabiliti dan tanggungjawab yang lebih jelas di kalangan institusi kewangan. Meskipun Pertubuhan Perakaunan dan Pengauditan Institusi Kewangan Islam

(AAOIFI) telah memberi sumbangan penting dalam penggubalan dan pengeluaran piawaian perakaunan dan pengauditan bagi institusi kewangan Islam, usaha ini perlu ditingkatkan untuk menggalakkan penerimaan piawaian-piawaian tersebut.

Pasaran Kewangan Islam Antarabangsa (IIFM) menyediakan persekitaran yang kondusif untuk menggalakkan penyertaan aktif institusi kewangan Islam dan konvensional dalam pasaran sekunder bagi instrumen kewangan Islam. Beberapa sukuk berdaulat global oleh kerajaan telah diterbitkan di pasaran antarabangsa dan menimbulkan minat yang meluas di kalangan para pelabur Islam dan bukan Islam. Fasa seterusnya dalam pembangunan ini ialah penyertaan syarikat multinasional dan institusi multilateral untuk memperoleh dana daripada pasaran ini. Apabila jumlah ini meningkat, ia akan mengukuhkan lagi jalinan hubungan dan integrasi di kalangan pusat-pusat kewangan Islam. Selain penstrukturan pelbagai instrumen sedia ada, usaha perlu dipertingkatkan untuk membentuk satu keluk tanda aras bagi terbitan masa hadapan. Dengan adanya satu sistem yang lengkap, jual beli instrumen akan menggalakkan aliran yang bebas bagi pergerakan modal dan seterusnya mempergiatkan aktiviti pengurusan dana Islam.

Untuk menggalakkan kerjasama yang meluas di kalangan negara Islam dan seterusnya mempromosikan IIFM, satu cadangan yang boleh diberi perhatian ialah tentang penerbitan bon universal Islam. Bon ini boleh distruktur seperti sukuk Ijarah yang disokong oleh aset yang diterima secara meluas. Dalam cadangan ini, negara dan organisasi terpilih yang berminat boleh dijemput dengan setiap negara akan menjual aset kepada satu syarikat guna khas (SPV) dan seterusnya akan memajak semula aset tersebut kepada negara berkenaan. Dana yang diperoleh daripada terbitan sukuk akan disalur kepada negara-negara yang mengambil bahagian untuk tujuan pembangunan sosioekonomi. Melalui mekanisme ini, negara-negara yang belum mencapai tahap penarafan yang kukuh berpeluang untuk mendapat dana pada kadar yang kompetitif. Sesungguhnya, institusi serantau dan pelbagai negara berada dalam kedudukan yang baik untuk mengkaji daya maju cadangan ini.

Syariah berperanan sebagai salah satu elemen penting yang boleh merangsang proses inovasi dan meningkatkan integrasi sistem kewangan Islam secara global. Bagi meningkatkan keberkesanan urus tadbir Syariah, pemahaman mekanisme kewangan oleh pakar-pakar Syariah adalah penting bagi membantu proses perbincangan sebelum mencapai keputusan Syariah. Seterusnya, keputusan Syariah hendaklah telus. Dengan ketelusan itu, pihak lain berupaya memahami ijtihad. Ijtihad yang berdasarkan analisis kontemporari dan proses keputusan secara logik dapat mendorong penerimaan keputusan Syariah secara meluas, terutama sekali sekiranya ia mempunyai implikasi kepada urus niaga yang merentasi sempadan.

Dengan pemahaman yang lebih baik, harapan kepada penyatuan keputusan Syariah adalah lebih tinggi. Ini akan menggalakkan

penerimaan sejagat kepada terbitan dan jual beli instrumen kewangan Islam di arena antarabangsa ekoran pentafsiran yang lebih seragam dan konsisten. Pengharmonian pendapat di kalangan ulama daripada pelbagai mazhab adalah penting demi kemajuan dan pembangunan sistem perbankan dan kewangan Islam di peringkat global. Pada ketika ini, saya yakin pendekatan yang terbaik adalah untuk memupuk sikap saling hormat menghormati dalam perbincangan Syariah yang melibatkan perbezaan pendapat, pentafsiran dan amalan.

Pendidikan dan kesedaran pengguna terhadap perbankan dan kewangan Islam perlu dilaksanakan secara lebih intensif bagi melengkapkan usaha membentuk sistem kewangan Islam yang utuh dan menyeluruh. Kerjasama antara kerajaan dengan komuniti kewangan Islam perlu dijalin untuk membangunkan program pendidikan pengguna tersebut. Program sebegini mampu meningkatkan ketelusan terhadap kelebihan dan kepelbagaian instrumen kewangan Islam yang disediakan oleh institusi kewangan Islam. Sejauh mana pengguna dapat menikmati manfaatnya bergantung kepada tahap pengetahuan mereka mengenai perkhidmatan kewangan tersebut. Halangan sempadan geografi boleh diatasi menerusi teknologi komunikasi maklumat dalam membentuk platform internet bersepadu sebagai medium bagi perkongsian pengetahuan berhubung penemuan penyelidikan, perbincangan persidangan, peraturan Syariah dan maklumat penting lain yang berkaitan dengan perbankan dan kewangan Islam. Penambahbaikan perlu dilakukan kepada portal internet yang sedia ada supaya ia lebih komprehensif serta mempunyai jaringan hubungan dengan pembekal informasi berguna yang lain.

Infrastruktur perlindungan pengguna juga adalah penting. Satu badan penyiaran maklumat kewangan antarabangsa perlu ditubuhkan untuk mewarwarkan kemajuan perbankan dan kewangan Islam ke seluruh dunia. Selain daripada itu, penzahiran dan ketelusan yang lebih lengkap mengenai pelaksanaan urus niaga kewangan secara Islam dan profil risiko dan pulangan bagi produk dapat memantapkan disiplin pasaran dan peranan bagi mendorong institusi-institusi kewangan Islam mematuhi peraturan Syariah. Ini akan menjamin operasi yang efisien, mengukuhkan infrastruktur pengurusan risiko dan membentuk amalan pengurusan risiko yang sihat dan dinamik.

Sebagai sebahagian daripada proses meningkatkan jaringan hubungan dengan dunia luar dalam kewangan Islam, Malaysia menggalakkan institusi-institusi kewangan Islam domestik mengembangkan perniagaan mereka ke luar negara supaya mereka dapat menjadi lebih global. Bersandarkan pengalaman perbankan dan kewangan Islam melebihi tiga dekad, kini sudah tiba masanya Malaysia berkongsi pengalaman ini ke luar negara. Institusi kewangan Islam domestik perlu menjalankan kajian daya maju dan kerja-kerja asas bagi mengenal pasti pasaran-pasaran baru untuk mengembangkan operasi perniagaan mereka, khususnya dalam pasaran yang mempunyai potensi yang besar untuk menjalin jaringan hubungan dan integrasi ekonomi.

Dalam arus globalisasi dan liberalisasi yang semakin pesat, sistem kewangan yang lebih teguh dan berdaya tahan diperlukan bagi menjamin kestabilan kewangan dan membina keyakinan. Walaupun terdapat ketakstabilan dan ketaktentuan pasaran, perkembangan sistem kewangan Islam global tidak begitu terjejas; malah ia kini menjadi sebahagian komponen sistem kewangan antarabangsa yang semakin penting. Pendekatan pembangunan sistem kewangan Islam domestik yang mapan dan progresif melibatkan pembangunan komponen asas yang merangkumi **industri perbankan Islam, pasaran kewangan Islam, pasaran insurans Islam atau takaful dan industri pengurusan dana** berdasarkan hubung kaitan yang kukuh, saling bergantungan dan sinergi antara komponen-komponen ini dalam sistem tersebut. Di samping pengantara kewangan dan pengurus dana, peserta institusi yang lain seperti broker, pakar dan perbendaharaan korporat juga memainkan peranan penting.

Satu bidang yang perlu diberi perhatian ialah perkembangan institusi-institusi kewangan Islam bukan bank. Di Malaysia, institusi kewangan Islam bukan bank yang pertama ialah Lembaga Tabung Haji. Selain Tabung Haji, komponen lain termasuklah waqaf, institusi zakat, pelaburan amanah, tabung amanah dan pengurusan wasiat. Ini adalah sebahagian daripada bidang pengurusan kekayaan yang menjadi semakin signifikan sejajar dengan perkembangan ekonomi domestik yang sedang menuju ke tahap perkembangan yang lebih matang serta perkembangan keinstitusian simpanan merentasi sempadan yang semakin giat. Ini akan menjadi salah satu sumber dana utama bagi pelaburan yang produktif, khususnya bagi pelaburan berskala tinggi. Struktur kewangan baru perlu dibangunkan bagi tujuan ini.

Bagi mempromosikan kewangan Islam di pusat kewangan luar pesisir Labuan, penekanan diberi khusus untuk menggalakkan perkembangan industri pengurusan dana termasuk melalui Bursa Kewangan Antarabangsa Labuan (LFX). Labuan juga akan dipromosikan sebagai pusat pentadbiran waqaf. Ia juga akan mempromosikan perkembangan dan penerimaan pasaran bagi IIFM. Menerusi LFX, dwipenyenaraian dan jual beli instrumen pasaran modal sedang dipergiatkan bagi kedua-dua instrumen Islam dan konvensional. Ini termasuk ekuiti, instrumen hutang, bon (sukuk), sekuriti berasaskan aset dan tabung amanah. Di samping itu, pasaran modal Islam akan dikembangkan menerusi IIFM dan pakatan strategik dengan bursa saham antarabangsa yang lain. Aktiviti-aktiviti luar pesisir ini akan melengkapi aktiviti-aktiviti domestik.

Penekanan bukan sahaja diberikan kepada pembangunan infrastruktur kewangan, pasaran kewangan dan pembangunan keinstitusian, bahkan juga kepada dimensi pengawalseliaan, Syariah dan perundangan. Kewujudan rangka kerja perundangan dan pengawalseliaan yang berkesan yang mendokong kestabilan sistem kewangan merupakan mercu tanda infrastruktur kewangan yang lengkap. Dalam sistem kewangan Islam, rangka kerja ini perlu bagi menepati kehendak Syariah.

Urus tadbir korporat yang baik dapat memperkukuh pengawalseliaan yang sihat. Ini menyumbang kepada keyakinan pasaran yang berterusan dan mengukuhkan ketelusan serta akauntabiliti dalam kewangan Islam. Penekanannya adalah berdasarkan orientasi nilai dan untuk menggalakkan kesaksamaan dan keadilan bagi kesemua pemegang kepentingan institusi kewangan. Ketelusan dan penzahiran adalah penting bagi proses ini. Walaupun maklumat kewangan yang menyeluruh dan tepat pada masanya akan meningkatkan disiplin pasaran, ia perlu dilengkapi dengan keupayaan peserta pasaran untuk menganalisis dan mentafsir maklumat tersebut dengan betul. Perkara yang berhubung kait dengan isu ini ialah keperluan memperkukuh rangka kerja perlindungan pengguna bagi menyediakan jalan penyelesaian sekiranya berlaku kes pertikaian.

Di samping itu, urus tadbir korporat yang baik perlu seiring dengan keperluan meningkatkan tahap piawaian pengurusan risiko. Amalan pengurusan risiko yang kukuh akan mengurangkan berlakunya situasi rumit yang akan ditanggung oleh institusi kewangan dalam suasana ketakpastian. Kawalan dalaman yang teguh untuk menyediakan piawaian kualitatif juga adalah perlu untuk melengkapkan analisis risiko kuantitatif bagi menyediakan semakan dan imbangan yang diperlukan. Dalam perbankan Islam, keperluan pengurusan risiko adalah lebih penting memandangkan ciri-ciri unik yang terdapat dalam kontraknya. Basel II sedikit sebanyak telah memasukkan beberapa aspek bagi mengenal pasti risiko-risiko tersebut, terutamanya risiko kredit, pasaran dan operasi yang boleh diguna pakai oleh bank-bank Islam dalam penawaran produk.

Satu lagi prasyarat utama untuk mengekalkan perkembangan perbankan dan kewangan Islam ialah infrastruktur perundangan yang komprehensif bagi menyelesaikan masalah undang-undang yang timbul daripada pertikaian urus niaga kewangan Islam. Infrastruktur perundangan perlu merangkumi pengawalseliaan yang efektif dan perundangan yang teguh serta landasan kehakiman yang sesuai untuk menyelesaikan pertikaian berhubung dengan urus niaga kewangan Islam. Bagi menangani masalah ini, usaha perlu disediakan untuk menambah bilangan peguam dan hakim yang cekap serta mempunyai pengetahuan dan kemahiran yang mantap dalam perundangan Syariah dan sivil. Keperluan ini juga perlu disokong oleh sistem mahkamah yang efisien yang dapat mengendalikan kes-kes perbankan dan kewangan Islam secara efektif kerana keputusannya boleh dikuatkuasakan ke atas pelbagai isu kewangan. Yang pentingnya, prasyarat yang dinyatakan perlu mematuhi rangka kerja Syariah.

Sungguhpun infrastruktur pasaran, peserta institusi, rangka kerja pengawalseliaan, Syariah dan perundangan perlu disediakan, ia masih belum mencukupi untuk memelihara keteguhan dan suasana dinamik sistem kewangan Islam. Bagi mencapai objektif ini, jaringan hubungan dan sinergi yang kukuh terutamanya antara komponen pasaran kewangan seperti pasaran wang, pasaran tukaran wang asing dan pasaran modal perlu digunakan sepenuhnya. Pasaran wang dan pasaran wang asing Islam

merupakan komponen penting dalam sistem perbankan Islam. Pertamanya, ia menyediakan institusi kewangan Islam dengan mendapatkan dana dan pelarasan portfolio jangka pendek yang menyediakan mekanisme mudah tunai untuk menggalakkan kestabilan. Keduanya, ia bertindak sebagai saluran bagi pelaksanaan dasar monetari.

Jaringan hubungan dalam fungsi pasaran kewangan Islam menyediakan persekitaran semula jadi bagi inovasi instrumen kewangan Islam. Pelbagai instrumen kewangan Islam seperti instrumen kerajaan termasuk bon dan bil perbendaharaan, nota bank pusat dan bil penerimaan Islam boleh distruktur berdasarkan kehendak Syariah bagi memenuhi keperluan pasaran. Di samping itu, instrumen bagi mekanisme pengurangan risiko bagi perlindung nilai perlu dibangunkan memandangkan aspek pengurangan risiko amat dititikberatkan dalam kewangan Islam.

Untuk membantu proses membangunkan pasaran kewangan, Bank Negara Malaysia telah membina sebuah laman web mengenai pasaran wang secara Islam. Ia merupakan sumber maklumat bagi instrumen kewangan Islam domestik, membantu pembuatan keputusan pelaburan dan menanam keyakinan masyarakat kepada pelaburan mereka. Laman web tersebut bertujuan memenuhi keperluan para jurubank, para pembiaya, ahli statistik, ahli ekonomi dan bakal pelabur di samping meningkatkan kesedaran pengguna - sama ada pengguna domestik mahupun pengguna asing. Pada masa hadapan, laman web tersebut akan dihubungkan dengan pasaran-pasaran lain sebagai platform pertukaran maklumat dan pengetahuan.

Pembentukan satu pasaran modal yang lengkap adalah penting bagi menyediakan para pengguna modal satu sumber alternatif dan berkos efisien bagi pembiayaan jangka masa sederhana dan panjang. Ia turut menyediakan pelbagai pilihan instrumen kewangan kepada para pelabur dan penyimpan bersesuaian dengan profil pulangan dan risiko masing-masing di samping pengagihan risiko yang lebih meluas dalam sistem kewangan. Salah satu jaringan hubungan dalam pasaran ini ialah pensekuritian aset. Dalam hubungan ini, pembiayaan gadai janji adalah satu contoh bagi ketakpadanan aset dan liabiliti boleh diatasi. Ini akan memperbaiki aliran mudah tunai dan kualiti aset institusi perbankan, serta menyumbang ke arah pembangunan pasaran modal dan jual beli sekunder bagi instrumen menerusi terbitan sekuriti hutang swasta yang bersandarkan gadai janji. Pada masa hadapan, skop aktiviti pensekuritian dijangka berkembang melalui pensekuritian sewa dan beli secara Islam atau aset pajakan yang berakhir dengan pemilikan, serta jenis pembiayaan pajakan yang lain.

Sistem kewangan sesebuah negara perlu ditunjangi oleh sistem pembayaran yang efisien dan efektif bagi tujuan penjelasan dan penyelesaian pembayaran. Dalam ekonomi moden, fungsi ini semakin mekanikal bagi menyokong sektor kewangan yang sihat dan stabil. Satu sistem penyelesaian masa sebenar bagi memindahkan dana antara bank adalah penting untuk dilaksanakan bagi mengurangkan risiko kredit dan penyelesaian

dalam sesebuah sistem kewangan. Ia perlu mampu menguruskan jual beli sekuriti hutang tanpa skrip, pemprosesan dan penyelesaian menggunakan model yang boleh mengurangkan risiko rakan dagangan.

II. Kesimpulan

Kewangan Islam sedang menuju ke arah menjadi satu komponen penting dalam sistem kewangan antarabangsa. Usaha-usaha perlu diteruskan dan dipergiatkan bagi memperkukuh arkitektur antarabangsa dan mempertingkatkan kerjasama dan pemuafakatan di peringkat antarabangsa di samping membangunkan sistem kewangan domestik untuk memenuhi keperluan persekitaran yang dinamik dan sentiasa berubah. Malaysia akan terus memainkan peranan aktif dalam proses ini. Dalam usaha membina sebuah sistem kewangan Islam yang berdaya maju dan mapan, matlamat kita adalah untuk memastikan aliran modal dijuruskan ke arah pelaburan produktif, yang dapat menjana kekayaan dan menggalakkan aktiviti perniagaan bukan sahaja di kalangan umat Islam tetapi juga dengan seluruh warga dunia ini.

Sidang Kemuncak Pendidikan Kewangan Wanita Citigroup-INSEAD
2 November 2004, Hong Kong

"Kepentingan Celik Kewangan di Kalangan Wanita di Asia"

Ucapan Khas oleh
Tan Sri Dato' Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz
Gabenor, Bank Negara Malaysia

I. Pengenalan

Asia merupakan rantau yang paling pesat membangun dalam ekonomi global dengan lebih separuh daripada jumlah penduduknya ialah wanita. Penyertaan wanita dalam ekonomi bukan sahaja dapat meningkatkan kesejahteraan ekonomi mereka sendiri, malah turut mempertingkatkan potensi ekonomi Asia. Golongan wanita sememangnya sudah lama terlibat dalam sektor kewangan formal dan tidak formal, malah penyertaan mereka kini semakin menonjol sebagai kumpulan yang penting dalam ekonomi. Namun begitu, mereka perlu mempunyai pengetahuan untuk penyertaan yang efektif. Oleh itu, celik kewangan di kalangan wanita merupakan sebahagian daripada proses yang penting, tanpa mengambil kira tahap pendapatan mereka. Mereka juga perlu memahami dengan lebih baik hak dan tanggungjawab kewangan dan peluang untuk menjana pendapatan serta memahami risiko dan kos yang terlibat. Pengetahuan ini penting terutama di Asia, yang sedang mengalami transformasi ekonomi dan kewangan yang pesat. Oleh yang demikian, celik kewangan di kalangan wanita adalah sebahagian penting daripada proses, bukan sahaja untuk menggalakkan penyertaan wanita dalam persekitaran ekonomi semasa, tetapi juga untuk persediaan menghadapi masa hadapan.

Terlebih dahulu saya akan berbincang tentang beberapa aspek transformasi struktur dan budaya yang utama, yang sedang mengubah dan memberi impak terhadap suasana ekonomi yang dihadapi oleh golongan wanita di Asia, termasuklah peranan mereka dalam ekonomi yang sedang pantas berubah. Saya juga akan menyentuh beberapa aspek cabaran yang dihadapi oleh golongan wanita di Asia dalam usaha mereka meningkatkan penglibatan diri dalam ekonomi. Ini akan diikuti oleh perbincangan mengenai pemboleh yang penting untuk meningkatkan tahap celik kewangan, serta pengalaman Malaysia membina sebuah masyarakat yang lebih tinggi tahap celik kewangannya, terutama yang dapat meningkatkan penyertaan wanita dalam arus perdana ekonomi.

Asia sedang mengalami transformasi. Lebih daripada dua dekad telah berlalu, yang menyaksikan perubahan struktur dan budaya di Asia yang belum pernah dialami sebelum ini. Perubahan ini turut menyebabkan

transformasi dalam persekitaran yang dihadapi oleh wanita. Asia telah muncul sebagai rantau yang paling pesat membangun di dunia dengan KDNK mencakupi 23% daripada ekonomi dunia, berbanding dengan 17% pada tahun 1980. Pendapatan per kapita dalam tempoh yang sama juga telah meningkat lebih daripada empat kali ganda. Jika trend ini berterusan, menjelang tahun 2020 ekonomi Asia akan mencakupi 27% daripada ekonomi dunia, sementara pendapatan per kapita akan terus meningkat lebih daripada tiga kali ganda. Perubahan yang dinamik ini menjadikan celik kewangan di kalangan wanita bertambah penting.

Sesungguhnya, trend yang menggalakkan ini menyebabkan penyertaan wanita semakin meningkat dalam proses pertumbuhan dan pembangunan di Asia , terutamanya migrasi daripada sektor kewangan tidak formal ke sektor formal, berikutan proses modenisasi dan industrialisasi. Peningkatan yang secara relatif ketara dalam sektor kewangan di kebanyakan negara Asia boleh dilihat dari segi momentum penggerakan simpanan dalam sistem kewangan, dan peningkatan jumlah urus niaga kewangan yang dijalankan menerusi sektor kewangan formal. Trend ini diperkukuh oleh peralihan aktiviti yang sedang berlaku daripada sektor tradisional ke sektor industri dan perkhidmatan. Kini, secara purata, sektor industri dan perkhidmatan merangkumi 74% daripada ekonomi Asia, berbanding dengan 60% pada tahun 1980. Sektor pertanian pula mencakupi 12% berbanding dengan 26% dalam tempoh yang sama. Dalam transformasi ini, penglibatan golongan wanita diperlihatkan melalui darjah mobiliti yang tinggi, dengan penyertaan wanita dalam semua segmen aktiviti ekonomi, terutamanya penyertaan mereka dalam sektor perkhidmatan. Di Hong Kong, peratusan penyertaan wanita dalam sektor perkhidmatan berbanding dengan jumlah penduduk meningkat daripada 43% pada tahun 1980 kepada 87% pada tahun 1999. Di Indonesia, peningkatan adalah daripada 32% kepada 42%, peningkatan daripada 33% kepada 57% di Malaysia dan daripada 18% kepada 34% di Negeri Thai.

Di Asia, struktur demografi turut memperkukuh potensi ekonomi Asia. Penduduk Asia terus berkembang pada kadar yang tinggi dan stabil untuk mencakupi lebih separuh daripada jumlah penduduk dunia. Namun, yang ketara ialah struktur demografi di Asia secara relatif terdiri daripada golongan muda. Lebih daripada 50% wanita Asia berumur antara 15-49 tahun, iaitu sama seperti lelaki. Oleh itu, struktur demografi bukan sahaja menyumbang kepada peningkatan potensi ekonomi, malah bersama-sama dengan pendapatan dan taraf hidup yang bertambah baik turut menghasilkan perbelanjaan penggunaan yang meningkat. Hasil peningkatan dalam kuasa beli pula mengukuhkan permintaan dalam negeri, seterusnya menjadikan perbelanjaan penggunaan sebagai pemacu pertumbuhan utama ekonomi di Asia. Sesungguhnya trend ini mengukuhkan lagi kemapanan pertumbuhan berasaskan penggunaan. Sebagai sebahagian daripada proses pertumbuhan ini, wanita telah menjadi kumpulan sasar pengguna yang penting dengan kuasa beli yang tinggi. Bahkan, dalam beberapa ekonomi Asia, wanita sedang

muncul sebagai pasaran sasar utama. Kapasiti yang lebih tinggi untuk memperoleh pendapatan, perbelanjaan, simpanan dan pelaburan ini memerlukan keupayaan mengurus kewangan. Oleh itu, tahap celik kewangan yang lebih meluas merupakan keperluan yang perlu kepada tindakan segera.

Celik kewangan sememangnya penting, walaupun tanpa mengambil kira status ekonomi. Namun, ia menjadi lebih penting bagi mereka yang kurang mendapat perhatian. Bagi mereka ini, keupayaan mengurus kewangan secara lebih efektif adalah lebih mustahak. Mereka inilah yang perlu lebih sedar mengenai perkhidmatan kewangan yang tersedia untuk mereka, termasuk kelebihan yang boleh diperoleh daripada pelbagai pilihan yang ada. Ini kerana mereka juga mempunyai kehendak yang sama untuk memaksimumkan faedah daripada sumber yang terhad, serta untuk jaminan kewangan dan ekonomi. Yang lebih penting lagi bagi kumpulan sasar ini ialah kedudukan kewangan mereka. Mereka perlu sedar tentang aset alternatif yang boleh dikumpul, bukan sahaja untuk menjana aliran pendapatan, malah untuk membina kekayaan. Tidak kurang pentingnya juga adalah untuk menarik mereka yang terlibat dalam sektor tidak formal ke sektor formal., Dengan ini, keperluan kewangan mereka, sama ada isi rumah atau perniagaan, akan mendapat perhatian yang lebih baik.

Satu lagi fenomena yang sedang berlaku di Asia ialah peningkatan integrasi ekonomi dan kewangan serantau. Ini dimanifestasikan dengan peningkatan perdagangan intraserantau, aliran pelaburan serta peningkatan penyertaan institusi kewangan dan korporat di peringkat intraserantau. Fenomena terkini yang baru muncul ialah peningkatan mobiliti pekerja di rantau ini. Bilangan wanita yang merantau ke luar negara untuk mencari peluang pekerjaan meningkat dengan nyata. Walaupun tidak terdapat sebarang data yang khusus mengenainya, statistik penghantaran balik pendapatan menunjukkan ia merupakan trend yang meningkat. Guna tenaga di luar negara lebih tertumpu terutama di sektor perkilangan dan perkhidmatan. Dalam suasana ini, celik kewangan menjadi lebih mustahak. Keperluan terhadap pengetahuan mengenai hal ehwal kewangan asas menjadi penting apabila meneroka bidang-bidang baru yang terdapat perbezaan sistem, bahasa dan budaya. Ini perlu untuk memaksimumkan faedah daripada hasil yang dijangkakan daripada guna tenaga baru.

Dengan sektor ekonomi formal di Asia maju dan makmur, keperluan untuk mengintegrasikan sektor ekonomi tidak formal dengan sektor formal adalah lebih ketara. Terdapat berjuta-juta wanita di Asia yang terlibat dalam pelbagai aktiviti ekonomi di rumah, termasuk membuat kraftangan, memasang bahagian untuk jenama antarabangsa serta berkerja di ladang. Mereka bekerja hanya dengan pendapatan yang kecil, dan secara umumnya mereka berada dalam keadaan yang daif. Usaha mengintegrasikan sektor ekonomi tidak formal dengan sektor formal secara sedar akan meningkatkan peluang kepada segmen masyarakat ini. Di kebanyakan negara, kejayaan pelbagai program perubahan sosioekonomi nasional dan antarabangsa telah menjadikan golongan

wanita berperanan dengan lebih penting dalam sektor ekonomi formal. Menerusi usaha yang bersepadu antara pergerakan hak asasi wanita, campur tangan dasar ekonomi, serta peralihan secara beransur-ansur dalam norma budaya, golongan wanita hari ini mempunyai lebih banyak peluang dalam bidang pendidikan, kerjaya dan politik. Walau bagaimanapun, dalam banyak hal, peningkatan penyertaan dalam sektor ekonomi formal tidak diiringi oleh peningkatan tahap celik kewangan yang sofistikated. Akibatnya, golongan wanita terus menghadapi cabaran tertentu dalam usaha mereka menjadi perserta aktif dalam sistem ekonomi.

II. Cabaran Celik Kewangan yang dihadapi oleh Wanita di Asia

Izinkan saya berbincang pula mengenai beberapa cabaran yang dihadapi oleh wanita Asia dalam usaha memperkasakan diri untuk meningkatkan tahap celik kewangan dan lebih berdikari. Pertama, dengan perubahan pesat suasana sosioekonomi di Asia, maka wujud ketidakpastian dan ketidakstabilan yang merupakan satu bentuk cabaran, meskipun kepada pakar kewangan. Sistem kewangan juga menjadi lebih kompleks dengan munculnya pelbagai risiko baru. Suasana yang semakin canggih ini menambahkan lagi kesukaran kepada mereka yang kurang celik kewangan untuk membuat sesuatu keputusan dengan baik.

Kedua, kemajuan dalam bidang teknologi menggalakkan perkembangan pesat dalam produk dan perkhidmatan kewangan. Oleh itu, pemahaman mendalam terhadap konsep asas serta amalan perbankan, insurans dan ekuiti adalah perlu untuk membuat pilihan antara pelbagai produk kewangan yang ditawarkan, dan menilai setiap risiko, kos dan pulangan. Tidak kurang pentingnya ialah pengetahuan mengenai prinsip asas pengurusan hutang, pengurusan kekayaan dan bajet persendirian bagi memahami manfaat simpanan jangka panjang untuk membiayai keperluan pada masa hadapan.

Celik kewangan melibatkan keupayaan mengenal pasti dan memahami peluang untuk meningkatkan pendapatan, akses pembiayaan, dan mempelajari cara mendapatkan pulangan terbaik daripada pelbagai produk yang ditawarkan. Ia turut melibatkan pembelajaran mengenai cara mengurus risiko kewangan dalam susana prasarana kewangan yang masih kurang membangun. Ia juga mungkin berkait dengan undang-undang dan prosedur sesebuah negara. Keupayaan mengenal pasti skim tidak sah dan amalan-amalan eksploitasi lain seperti ceti haram adalah juga penting.

Ketiga, tidak seperti wanita Asia yang kurang stereotaip dan mempunyai lebih banyak peluang untuk menceburkan diri dalam arus perdana ekonomi, suasana pekerjaan bagi wanita di kebanyakan negara sebaliknya agak kurang memberangsangkan. Eksploitasi tenaga kerja dalam sektor tidak formal contohnya, adalah buruk bukan sahaja di kalangan wanita, tetapi juga di kalangan kanak-kanak dan kumpulan minoriti. Wanita kurang bernasib baik yang tergolong dalam kumpulan ini mendapati sukar untuk mereka memboloskan diri daripada beban hutang.

Kerapkali mereka yang kurang bernasib baik dan yang tidak mempunyai akses untuki mendapatkan khidmat sistem kewangan formal akan mendapatkan khidmat sistem kewangan tidak formal. Tindakan ini juga disebabkan oleh tahap kesedaran kewangan mereka yang cetek. Ia meliputi deposit yang berisiko tinggi, akses khidmat kewangan daripada sumber yang sangat tinggi kosnya, dan syarat cagaran yang tidak munasabah. Amalan sebegini selalunya tidak adil danmengelirukan. Contoh-contoh kes peminjaman bersifat pemangsa adalah tidak berperikemanusiaan dan amat merugikan peminjam.

Keempat, bagi sesetengah masyarakat Asia, masih terdapat tradisi tekanan budaya yang mengehadkan pilihan dan kebebasan seseorang wanita. Walaupun wanita di sana semakin bebas mengejar cita-cita dalam pelajaran dan memilih kerjaya, dalam sesetengah kumpulan masyarakat, tekanan budaya masih menjadi batu penghalang bagi wanita mendapat pendedahan mengenai hal ehwal kewangan. Seterusnya, peningkatan kadar perceraian dan kewujudan ibu tunggal menjadikan lebih ramai wanita terpaksa menyara diri sendiri serta anak-anak mereka. Dalam masyarakat Asia tertentu, wanita yang belum berkeluarga menghadapi kesukaran yang serius dalam menyusun atur kewangan mereka. Ada di kalangan mereka yang menghadapi kesukaran menuntut hak perundangan dalam sesebuah kontrak, walaupun undang-undang tidak menafikan hak berkenaan. Sikap manusia yang tegar sukar berubah, tidak seperti perubahan pesat sistem kewangan.

Kelima, statistik mengenai jangka hayat mengesahkan bahawa wanita lebih cenderung untuk hidup lebih lama. Dalam segmen sesebuah masyarakat yang wanitanya berpendapatan kurang daripada lelaki, ditambah dengan fakta yang menyatakan mereka akan hidup lebih lama, maka sangat penting bagi kita mewujudkan kecerdasan kewangan demi membebaskan kongkongan kewangan bagi kaum wanita. Trend ini menguatkan lagi keperluan untuk merancang persaraan terutamanya dalam era yang kos perubatannya semakin meningkat.

III. Persekitaran yang Menggalakkan Celik Kewangan

Proses meningkatkan kesedaran dan kefahaman mengenai isu kewangan dalam persekitaran yang dinamik dan sentiasa berubah perlu dibuat secara berterusan. Usaha perlu ditumpukan bukan sahaja kepada penyediaan program pendidikan, malah menyediakan prasarana sokongan untuk meningkatkan akses kepada perkhidmatan kewangan. Ini untuk memastikan wujudnya ketelusan dan pendedahan dalam sistem kewangan, di samping memberi perlindungan pengguna yang mencukupi. Celik kewangan yang berkesan bermakna orang ramai dibawa ke dalam arus perdana kewangan supaya mereka dapat membuat keputusan yang bermaklumat mengenai pendapatan, perbelanjaan, simpanan dan pelaburan. Usaha ini perlu merangkumi himpunan strategi yang komprehensif termasuk proses pendidikan yang diperkukuhdengan prasarana sokongan.

Matlamat mana-mana program pendidikan kewangan adalah untuk

meningkatkan kesedaran tentang pentingnya pengurusan kewangan yang efektif, dengan menunjukkan bagaimana ia boleh menyumbang kepada penjagaan kewangan dan membantu meningkatkan taraf hidup. Program yang paling efektif adalah program yang disasarkan kepada kumpulan tertentu. Pendidikan asas untuk meningkatkan celik kewangan yang mempunyai kesan yang berterusan ialah pendidikan yang dilaksanakan menerusi sistem sekolah. Program sebegini akan memberikan pendidikan kepada golongan wanita pada peringkat umur muda. Apa yang penting ialah ianya tidak akan menyebabkan mana-mana kumpulan sasar lain diketepikan, terutamanya golongan wanita. Oleh itu, program sedemikian hanya akan berjaya sekiranya ia dilaksanakan sebagai sebahagian daripada kurikulum teras di sekolah. Sesungguhnya, sistem pendidikan sesebuah negara boleh memainkan peranan penting dalam meningkatkan celik kewangan dalam sesebuah negara.

Tanggungjawab menggalakkan celik ekonomi dan kewangan adalah usaha bersama di kalangan pihak berkuasa, penyedia perkhidmatan kewangan dan seluruh masyarakat bagi membolehkan pelbagai kumpulan sasar termasuk semua kumpulan sosial menerimanya. Ini termasuklah kumpulan berpendapatan rendah, pekerja dan perniaga. Program ini perlu disasarkan kepada kumpulan keluarga yanggolongan wanitanya mempunyai peranan penting serta untuk melibatkan mereka yang belum dapat menyertai dengan sepenuhnya supaya mereka mendapat faedah daripada persekitaran ekonomi yang positif yang sedang berlaku di rantau ini.

Antara program pendidikan kewangan yang berjaya ialah program yang mempunyai objektif khusus yang disesuaikan untuk sesuatu keperluan. Ini termasuklah program menggalakkan simpanan untuk objektif tertentu, seperti pendidikan atau persaraan. Program pendidikan tersebut juga boleh dikaitkan dengan objektif lain seperti kesihatan, pemilikan rumah dan sebagainya. Produk kewangan juga boleh disesuaikan untuk tujuan bukan sahaja untuk menggalakkan minat malah untuk memenuhi objektif tersebut.

Semua saluran maklumat perlu diguna untuk memaksimumkan keberkesanan program pendidikan kewangan. Program latihan formal boleh diperkukuh menerusi kandungan berasaskan web dan Internet. Laman web sedunia menyediakan skala ekonomi yang amat besar dari segi penyampaian kandungan pada kos yang rendah. Hubungan ke Internet dapat membawa maklumat dari segenap pelusuk dunia ke sistem pendidikan tempatan. Program yang berterusan boleh membantu menggalakkan penyertaan. Walaupun program berasaskan web memerlukan celik komputer, ia mempunyai jangkauan lebih meluas dan membolehkan fleksibiliti dari segi masa yang merupakan faktor yang penting untuk golongan wanita.

Langkah seterusnya yang boleh diambil untuk memberi nasihat kewangan ialah menerusi penasihat kewangan. Penasihat kewangan dapat menangani isu yang dihadapi pelabur yang lebih sofistikated. Di samping itu, prasarana khidmat nasihat perniagaan amat penting. Ia boleh disediakan khususnya oleh institusi kewangan. Sistem yang menjelaskan

hak dan tanggungjawab pengguna dan peniaga perlu disediakan. Institusi kredit mikro juga telah berjaya dilaksanakan oleh banyak negara dalam memberikan akses perkhidmatan kewangan kepada perusahaan mikro. Ini membantu ke arah pergantungan yang lebih terhadap prasarana kewangan formal daripada struktur tidak formal.

Tahap pendidikan pengguna yang lebih tinggi dan celik kewangan mesti disertai oleh rejim pendedahan yang efektif, amalan pasaran yang adil dan telus, usaha memudahkan produk kewangan dan peningkatan tahap komunikasi dalam pasaran bagi mengurangkan percanggahan maklumat.

Sementara usaha-usaha sedang diambil untuk meningkatkan ketelusan dan pendedahan oleh pemberi perkhidmatan dan tahap kecelikan yang boleh membuahkan hasil positif, perlindungan terhadap pengguna masih diperlukan. Dalam situasi percanggahan maklumat, pengguna selalunya tidak mempunyai maklumat yang mencukupi untuk melindungi mereka sepenuhnya. Membina keyakinan pengguna memerlukan penyediaan saluran khidmat nasihat dan penyelesaian aduan yang mencukupi berlandaskan proses yang adil. Aduan pengguna juga perlu ditangani dengan segera oleh institusi kewangan.

IV. Pengalaman Malaysia

Sejak beberapa dekad yang lalu, Malaysia telah mencatat kemajuan ekonomi yang memberangsangkan. Ekonomi negara telah berkembang pada kadar purata 7% setahun, dengan pendapatan perkapitanya meningkat daripada AS$300 pada tahun 1970 kepada AS$4,236 pada tahun 2004. Daripada sebuah ekonomi yang berasaskan pertanian, Malaysia kini telah mempelbagaikan ekonominya dengan sumbangan yang besar diperoleh daripada sektor perkilangan dan perkhidmatan. Lebih kurang separuh daripada jumlah penduduk Malaysia terdiri daripada wanita, dan mereka memainkan peranan utama dalam proses transformasi ekonomi negara. Lebih kurang 45% daripada jumlah pekerja ialah wanita, dan jumlahnya di peringkat profesional, pengurusan dan teknikal semakinberkembang. Kemajuan ini dicapai berikutan peluang pendidikan yang lebih tinggi dan terbuka kepada golongan wanita. Separuh daripada jumlah pelajar sekolah rendah dan menengah adalah wanita, sementara- di peringkat universiti, 55% daripada jumlah kemasukan dikuasai golongan wanita. Sungguhpun wanita terus memainkan peranan penting dalam perancangan kewangan isi rumah, satu generasi baru wanita yang sofistikated dan bebas dari kemelut kewangan kini sedang muncul.

Sektor kewangan di Malaysia juga telah mengalami kemajuan yang ketara, dengan kepelbagaian peserta, produk dan saluran penghantaran yang tersebar ke seluruh negara. Tebaran institusi kewangan yang meluas merupakan dasar yang dibuat secara berhati-hati dan teliti untuk memastikan perkhidmatan kewangan dapat sampai kepada rakyat di kawasan bandar dan luar bandar. Dengan akses yang lebih baik kepada produk dan perkhidmatan kewangan oleh pengguna dan peniaga, tanggungjawab mendidik pengguna mengenai hal ehwal kewangan menjadi keutamaan Bank Negara Malaysia.

Menyedari betapa pentingnya memupuk kesedaran kewangan di peringkat umur muda, Bank Negara Malaysia telah memperkenalkan Buku Wang Saku pada tahun 1996 bagi memupuk tabiat mengurus kewangan yang bijak di kalangan pelajar. Program tersebut juga merangkumi Buku Perancangan Kewangan Keluarga untuk membantu golongan berkeluarga mengurus pendapatan, simpanan dan pelaburan isi rumah. Bagi meluaskan edarannya, buku tersebut telah diedar kepada kumpulan wanita, guru-guru dan pekerja.

Berikutan dengan itu, pada tahun 1997, Bank Negara Malaysia telah bekerjasama dengan Kementerian Pelajaran Malaysia untuk melaksanakan Program Sekolah Angkat. Menerusi program ini, lebih daripada 7,000 buah sekolah telah diambil sebagai sekolah angkat oleh institusi perbankan dalam usaha meneraju pendidikan pengetahuan kewangan asas kepada pelajar sekolah. Pada bulan Oktober tahun ini, versi interaktif Buku Wang Saku telah dilancarkan untuk digunakan dalam Program Sekolah Angkat.

Bank Negara Malaysia juga telah menyediakan Pelan Induk Sektor Kewangan yang merancang pembangunan sistem kewangan Malaysia untuk jangka masa 10 tahun bermula pada tahun 2001. Satu komponen penting dalam Pelan Induk tersebut ialah Program Pendidikan Pengguna 10 tahun untuk sektor perbankan dan insurans, yang dikenali sebagai BankingInfo dan InsuranceInfo, yang telah dilancarkan pada tahun 2003. Untuk menyebarkannya ke segenap pelusuk masyarakat, pelbagai saluran telah digunakan, termasuk menerusi media, pameran bergerak, brosur maklumat dan laman web yang khusus. Terdapat juga program pendidikan khusus yang disasarkan kepada kumpulan tertentu, termasuk golongan wanita di luar bandar, golongan berpendapatan rendah dan ibu tunggal. Hingga kini, laman web BankingInfo telah menerima lebih daripada 14 juta hit dan lebih daripada 2.5 juta buku kecil telah diedarkan kepada orang ramai. Bagi sektor insurans pula, lebih daripada 1.4 juta hit telah dicatat oleh laman web InsuranceInfo, dan lebih daripada 1.3 juta buku kecil berkaitan insurans telah diedarkan.

Sama seperti di kebanyakan negara Asia, perusahaan mikro di Malaysia banyak menyumbang kepada guna tenaga. Kaum wanita giat terlibat dalam perusahaan mikro, yang biasanya diusahakan sebagai perniagaan keluarga. Bagi menyokong pertumbuhan perusahaan mikro, agensi dan mekanisme pembiayaan khusus telah ditubuhkan. Bagi melengkapkan pengusaha perusahaan mikro dengan pengetahuan yang sesuai, bahan pendidikan mengenai asas memulakan perniagaan telah disediakan, terutamanya untuk menangani isu mendapatkan akses kepada pembiayaan bersesuaian dengan kekangan sesebuah perusahaan mikro. Agensi khusus, termasuk institusi kewangan pembangunan pakar telah dikenalpasti untuk memberi bimbingan dan khidmat nasihat bagi melengkapkan kesemua inisiatif berkaitan.

Di samping program pendidikan pengguna, Bank Negara Malaysia juga telah menyediakan rangka kerja perlindungan pengguna. Biro Pengantara Kewangan telah ditubuhkan dengan kerjasama industri kewangan. Biro ini bertujuan menjadi pusat

sehenti untuk penyelesaian aduan pengguna biasa terhadap institusi kewangan yang dikawalselia oleh Bank Negara Malaysia. Bank Negara Malaysia juga sedang menubuhkan sebuah pusat perkhidmatan sehenti di Bank untuk berfungsi sebagai tempat orang ramai mendapatkan maklumat bagi meningkatkan tahap celik kewangan di kalangan rakyat Malaysia. Pusat perkhidmatan tersebut juga akan menyediakan khidmat nasihat mengenai hal ehwal kewangan kepada perusahaan kecil dan sederhana.

V. Penutup

Celik kewangan di kalangan wanita sebenarnya adalah untuk memupuk kesedaran yang cukup mengenai hal ehwal kewangan bagi membolehkan kaum wanita melindungi dan memperkayakan diri dan keluarga masing-masing dalam dunia yang semakin kompleks dan tidak menentu. Untuk menjadi peserta yang efektif dalam ekonomi moden masa kini, kita tidak boleh bersikap sambil lewa terhadap celik kewangan. Ia merupakan ilmu dan kemahiran yang mesti dicari secara bersungguh-sungguh. Dari perspektif negara dan institusi, dorongan ke atas celik kewangan mesti disepadukan dalam agenda keseluruhan bagi merubah dan membangunkan ekonomi dan sektor kewangan.

Izinkan saya mengakhiri ucapan ini dengan kata-kata Jawaharlal Nehru, "Kita sering berkata tentang revolusi, baik politik mahupun ekonomi. Namun, revolusi yang paling hebat dalam sesebuah negara ialah yang melibatkan status dan keadaan hidup golongan wanitanya. Sejauh mana revolusi kita telah merubah wanita, sehebat itulah revolusi itu sebenarnya."